

УДК 341.7:340.15 (477)

ІСТОРИКО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЗАРУБІЖНИМИ КРАЇНАМИ КІНЦЯ XX – ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ

Рижкова Ю. А.

Науковий керівник: **кандидат юридичних наук, Гоцуляк С. Л.**
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
Україна, м. Харків

У статті висвітлено проблеми становища України як суб'єкта міжнародно-правових відносин та встановлено перспективи її дипломатичних зв'язків із різноманітними провідними та впливовими країнами світу, такими як Сполучені Штати Америки, Канада, Велика Британія, Федеративна Республіка Німеччини, Китайська Народна Республіка та Республіка Польща.

Метою статті є дослідження, теоретичне визначення таких понять як «дипломатичні відносини» та «дипломатія», що дозволить розкрити основні її види та напрямки, зокрема, найвигодніші для незалежної України, а також з'ясування найбільш перспективних напрямів взаємодії України з даними країнами, що виявляються у сприянні розвитку дружніх відносин між ними, підтримці міжнародного миру і безпеки.

Важливими сферами дипломатичного «спілкування» будуть виступати економічні, військово-політичні, екологічні, культурологічні, гуманітарні та інші види відносин, за допомогою яких Україна продовжує збільшувати свій міжнародний потенціал і розвиток у напрямку формування такої зовнішньої політики, яка б повноцінно відображала і відстоювала інтереси українського суспільства. У результатах проаналізовано суттєві сфери співпраці України із могутніми країнами та встановлено позитивні та негативні напрямки цих відносин. Висновки фіксують статус України, який вона займає як суб'єкт міжнародних відносин та вказує на вектор найбільш вигідного її розвитку на міжнародній арені.

Ключові слова: суб'єкт міжнародно-правових відносин, дипломатичні зв'язки, провідні країни, економічні відносини, військово-політичні відносини, міжнародний потенціал, зовнішня політика, українське суспільство.

студентка, Рижкова Ю. А.; кандидат юридических наук, Гоцуляк С. Л. Историко-правовое исследование дипломатических отношений между Украиной и зарубежными странами конца XX – начала XXI века / Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина, Харьков

В статье освещено положение Украины как субъекта международно-правовых отношений и установлено перспективы ее дипломатических связей с различными ведущими и влиятельными странами мира, такими как Соединенные Штаты Америки, Канада, Великобритания, Федеративная Республика Германии, Китайская Народная Республика и Республика Польша.

Целью статьи является исследование, теоретическое определение таких понятий как «дипломатические отношения» и «дипломатия», что позволит раскрыть основные ее виды и направления, в частности, выгодные для независимой Украины, а также установления наиболее выгодных направлений взаимодействия независимой Украины с данными странами, которые проявляются в содействии развитию дружественных отношений между ними, поддержанию международного мира и безопасности.

Важными сферами дипломатического «общения» будут выступать экономические, военно-политические, экологические, культурологические, гуманитарные и другие виды отношений, с помощью которых Украина продолжает увеличивать свой международный потенциал и развитие в направлении формирования такой внешней политики, которая бы полноценно отражала и отстаивала интересы украинского общества. В результатах проанализированы существенные сферы сотрудничества Украины с мощными странами и установлены положительные и отрицательные направления этих отношений. Выводы фиксируют статус Украины, который она занимает как субъект международных отношений и указывает на вектор наиболее выгодного ее развития на международной арене.

Ключевые слова: субъект международно-правовых отношений, дипломатические связи, ведущие страны, экономические отношения, военно-политические отношения, международный потенциал, внешняя политика, украинское общество.

J. Ryzhkova, student; PhD of Jurisprudence, Hotsuliak S. L., *Historical and legal studies of diplomatic relations between Ukraine and the foreign countries in the end of the XX – the beginning of the XXI century* / Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkov

The article deals with the problems of the situation of Ukraine as a subject of international legal relations and the prospects of its diplomatic relations with various leading and influential countries of the world, such as the United States of America, Canada, the United Kingdom, the Federal Republic of Germany, the People's Republic of China and the Republic of Poland.

The purpose of the article is to study theoretical definition of concepts such as "diplomatic relations" and "diplomacy" that will reveal its main

types and directions, in particular, the most favorable for independent Ukraine, as well as to find out the most perspective directions of Ukraine's interaction with these countries, which are manifested in promoting the development of friendly relations between them, the maintenance of international peace and security.

Important areas of diplomatic "communication" will be economic, military-political, environmental, cultural, humanitarian and other types of relations through which Ukraine continues to increase its international potential and development towards the formation of such foreign policy that would fully reflect and defend the interests of Ukrainian society. The results analyze the significant areas of cooperation between Ukraine and powerful countries and establish the positive and negative directions of these relations. The findings capture the status of Ukraine, which it occupies as a subject of international relations, and points to the vector of its most favorable development on the international arena.

Key words: subject of international legal relations, diplomatic relations, leading countries, economic relations, military-political relations, international potential, foreign policy, Ukrainian society.

Вступ. Зовнішня політика вважається важливим аспектом у формуванні незалежної Української держави. Міжнародний шлях та зовнішню політику свого розвитку Україна заклала Декларацією про державний суверенітет у липні 1990 р. Задля встановлення головної та зрозумілої лінії розвитку України на міжнародній арені Верховна Рада у 1993 р. схвалила підписання документу, який мав назву «Основні напрями зовнішньої політики України», що став визначним пунктом базових національних інтересів та прагнень України, спрямувань її зовнішньої політики та засад, які слугували фундаментальним елементом зовнішньополітичної діяльності держави.

Цій тематиці присвячено багато досліджень, зокрема, О. Івченко [1], В. Головченко, В. Матвієнко [2], А. Зленко [3], Ю. Макар [4]. Науковий аналіз поставленої проблеми міститься у працях В. Горбуліна, Д. Табачника [5], А. Гальчинського [6], С. Василенко тощо [7]. Дослідженням даної проблеми займалися не лише вітчизняні науковці, але й зарубіжні, здебільшого китайські науковці Ф. Чжунпінг і Х. Цзін у праці щодо стратегічного співробітництва Китаю [8]; польські науковці Р. Зімба [9] та С. Бурант [10] у своїх працях розглянули питання співпраці України із Польщею; канадський професор Б. Кордан проаналізував політичні відносини Української держави з Канадою [11]; та О. Павлюк дослідив проблему налагодження дипломатичного співпрацювання України із країнами Заходу [12]. Проте статус незалежної України як суб'єкта міжнародних відносин є не вирішеним, складним та незрозумілим. Саме тому пошук

найоптимальніших векторів зовнішнього розвитку України триває й досі, що і робить запропоновану проблему актуальною для сьогоденного суспільства.

Метою статті є дослідження, теоретичне визначення таких понять як «дипломатичні відносини» та «дипломатія», що дозволить розкрити основні її види та напрямки, а також важливим завданням виступає з'ясування найбільш перспективних напрямів взаємодії України із провідними країнами такими як Сполучені Штати Америки, Канада, Велика Британія, Федеративна Республіка Німеччини, Китайська Народна Республіка та Республіка Польща. США та Канада виступають відправниками світової демократії, є країнами з найвищим рівнем внутрішнього бюджету, що займають чи не увесь континент. Велика Британія у свою чергу також виступає осередком демократичних поглядів у Європі і, навіть незважаючи на той факт, що ця держава знаходиться у стані виходу із Європейського Союзу, вона все ще продовжує впливати на різноманітні політичні кроки інших європейських країн. ФРН вважається серцем Європи та країною, яка увесь час знаходить у епіцентрі несприятливих подій, починаючи від економічних та закінчуючи військовими. Проте у цієї держави завжди вистачало «сил», аби відновити своє тяжке становище та повернутися на провідні ланки міжнародних відносин. КНР є країною із колосальним фінансовим потенціалом та людськими ресурсами, розвиненою культурою, яка протягом усієї історії розвитку світового товариства має один із визначальних міжнародних голосів. Республіка Польща виступає сусідом нашої держави, тому, відповідно, дипломатичні відносини між нашими країнами є неминучими. Аналізуючи останню статистику дипломатичних відносин Україна – Польща, спостерігаємо, що рівень співпраці значно підвищився за останні роки, особливо у трудовій та освітній сферах). Саме ці держави відіграють чи не найважливішу роль у своїх регіонах, що виявляється у сприянні розвитку дружніх відносин між ними, підтримці міжнародного миру і безпеки. Для дослідження був обраний хронологічний період незалежної України – кінець XX – початок XXI століття, адже саме у цей проміжок часу, маючи статус незалежної країни, Україна здатна самостійно будувати, визначати і реалізовувати свій зовнішньополітичний курс без будь-якого втручання ззовні.

Методологія. У своїх дослідженнях я використовувала такі методологічні підходи як діалектичний, яким вивчалася та аналізувалася природа взаємовідносин між Україною та іншими державами; системний, яким виступає структурованість статті та висвітлення головних висновків розділів; статистичний, за допомогою якого вказуються певні статистичні дані у дипломатичних відносинах країн; та історичний, за допомогою якого проаналізовано процеси

державно-правових явищ в усій повноті та з особливостями історичного досвіду та правової традиції.

Виклад основного матеріалу. У сучасній правовій науці існують різні підходи до визначення змісту і структури терміну «дипломатія». Класичне визначення дипломатії можна знайти в Оксфордському словнику англійської мови: «Дипломатія – це мистецтво і практика ведення міжнародних відносин шляхом переговорів про альянси, угоди, двосторонньо або багатосторонньо, між державами й іноді міжнародними організаціями, або навіть між політиками з різним статусом, наприклад, монархів і їх князівських васалів» [13]. Дипломат високого рівня з Англії Е. Сатоу зазначає: дипломатія – це «застосування розуму і такту з метою розвитку офіційних відносин між урядами незалежних держав». Найбільш загальне визначення даного терміну надає Українська дипломатична енциклопедія, у якій йдеться: дипломатія – засіб здійснення зовнішньої політики, внутрішнього регулювання держави, офіційна діяльність глав держав і урядів, високопоставлених посадових осіб країн за кордоном та в державі [14].

Чітке визначення терміну «дипломатичні відносини» криється у словнику міжнародно-правових термінів за О. Гріном: «дипломатичні відносини – основна, найпоширеніша форма участі держав у міжнародному спілкуванні, коли йдеться про встановлення та підтримання сталих офіційних відносин між державами відповідно до принципів і норм міжнародного права та правил, які існують з цього приводу в практиці зовнішніх зносин. Дипломатичні відносини – це не тільки готовність підтримувати ділові стосунки. Вони характеризуються також як зобов'язання держав сприяти дружнім відносинам між державою, що акредитує, і державою перебування дипломатичних представництв» [15, с. 99]. Ця норма повністю відповідає Статуту ООН (п. 2 ст. 1) [16] і віддзеркалює об'єктивні потреби розвитку сучасних міждержавних відносин.

Помітним кроком зовнішньополітичної діяльності незалежної України і її рівноправного становища на міжнародній арені стало визнання України провідними державами світу. Починаючи із 1992 р. Україна була визнана 132 державами, з яких 106 відразу встановили дипломатичні зв'язки із нею. Уже в 1997 р. Україна була офіційно визнана 154 державами. Суттєве значення для України мав і вступ до впливових та провідних міждержавних організацій.

Однією із державних організацій, що визнали незалежність Української держави у 1991 р. стали Сполучені Штати Америки, що надають достатнє практичне утвердження України як сучасної економічно розвиненої та демократичної держави. З 2005 р. президентами України й США було встановлено стратегічний формат

двосторонніх відносин, які закріплено 2008 р. у Хартії про стратегічне партнерство [17].

Важливе місце у дипломатичних відносинах даних країн займає Комісія стратегічного партнерства (далі – КСП), установче засідання якої відбулося 9 грудня 2009 р. у м. Вашингтон [18]. Повноваження КСП полягають у енергетичній і ядерній безпеці, розвитку науки та технологій, просуванні у торговельно-економічній сфері. За останні роки було збільшено договірно-правову базу співпраці обох країн, а саме підписано близько 144 міжнародно-правових договорів. Найбільш вигідними для України сферами співпраці із США виступають питання щодо посилення обороноздатності української держави, залучення допомоги міжнародного рівня для забезпечення реформування політичних, соціальних та економічних галузей державного життя. Беззаперечним фактом сприяння США виступає технічна та матеріальна допомога націлена на ліквідацію наслідків масштабної аварії на ЧАЕС. Варто наголосити на співпраці в галузі нерозповсюдження ядерної зброї, Україна зробила важливий крок в цьому напрямку, відмовившись від статусу країни з ядерним потенціалом [19].

Вагомим чинником реалізації зовнішнього співробітництва держав виступає проживання на території США численної української громади – близько 900 тисяч осіб. Відповідно, для Української держави у пріоритеті залишається закріплення зв'язку з українцями та забезпечення їх етнокультурних потреб.

Канада – перша західна країна, що офіційно визнала Україну незалежною самостійною державою. Важливим підтвердженням дипломатичних відносин даних держав став початок роботи Посольств країн в обох державах. Із самого початку міжнародних відносин Канада надавала всебічну допомогу та підтримку Україні у досягненні та встановленні демократичного суспільства, подоланні проблем економічного та екологічного характеру. Особливості українсько-канадського співробітництва обумовлені наявністю 1,2-мільйонної української діаспори в Канаді, що має надзвичайно розвинену систему громадських та культурних організацій, наукових та дослідницьких установ, музеїв, художніх колективів, мистецьких об'єднань. Це сприяє прямим міжособистісним контактам між громадянами наших країн, а також безпосереднє співробітництво між такими організаціями в Канаді та подібними установами в Україні [20, с. 28].

Однією зі знакових подій є підписання документа про завершення переговорного процесу щодо створення зони вільної торгівлі між Україною та Канадою. Положення проекту Угоди про вільну торгівлю між Україною та Канадою забезпечують, зокрема, поглиблення торговельного та економічного співробітництва, в тому числі в частині

торгівлі промисловими і сільськогосподарськими товарами, захисту інтелектуальної власності, регулювання державних закупівель [21].

Сьогодні Канада виступає важливим стратегічним партнером для України на міжнародній арені, про що свідчить її активна позиція під час української кризи. Отже, безумовно, дипломатичні відносини із Канадою є перспективою розвитку зовнішньої політики України.

Дипломатичний зв'язок України з Великою Британією було розпочато 1992 р. Характерною особливістю двосторонніх українсько-британських відносин є високий рівень діалогу чи не в усіх сферах державного життя – економічній, військовій, політичній, культурній тощо. Сполучене Королівство як важливий партнер для України проявляється у галузях інвестиційного співробітництва, енергетичної безпеки, банківсько-фінансових питань.

З початком російської агресії проти України Велика Британія зайняла активну позицію підтримки нашої держави, встановивши низку санкцій та обмежувальних заходів.

Сполучене королівство проявило дипломатичний діалог з Україною й у гуманітарній сфері, а саме Україна отримала 14,6 мільйонів фунтів стерлінгів у рамках Фонду запобігання конфліктів, сприяння стабільності й безпеки.

Як видно, британський напрям зовнішньої політики України є вельми перспективним і спроможним принести нашій державі чималі вигоди за умов чіткого визначення пріоритетів та послідовної реалізації виробленої стратегії у визначеному фарватері [22, с. 319]. Проте для повноцінної співпраці обох країн кроки зі сторони України є необхідними складовими.

Виключну роль у формуванні та реалізації обопільної політики зовнішнього і оборонного характеру країн-членів Європейського Союзу відіграє Федеративна Республіка Німеччини. Цей фактор наголошує на стратегічній необхідності українсько-німецьких військово-політичних відносин, що є важливим та невід'ємним елементом нової європейської системи безпеки. Основними формами взаємодії у військовій сфері є спільна участь у маневрах та проведенні міжнародних миротворчих місій, навчання українських військовослужбовців у вищих школах бундесверу [23, с. 79].

Відбувається й посилення міжнародних відносин між країнами на культурному, економічному та суспільному рівнях. Про це свідчать численні побратимські зв'язки між містами, відкриття Німецько-української промислово-торговельної палати в Києві в жовтні 2016 р. і Рік німецької та української мови у 2017/2018 н. р. [24].

Отож, українсько-німецькі дипломатичні відносини розвиваються у певній динаміці із моменту їх виникнення і дотепер, що було зумовлено розвитком обох держав на міжнародній арені та внутрішньополітичними особливостями кожної із них. Позитивний рух

взаємних відносин можливий лише завдяки українській і німецькій дипломатії, що є підтвердженням майбутніх перспективних двосторонніх відносин.

Починаючи із грудня 1991 р. Україна була визнала Китайською народною Республікою, із якою започаткувала плідну дипломатичну співпрацю. Двосторонні відносини, що виникли між двома країнами є близькими для визнання як стратегічне партнерство, адже зі сторони Китаю простежується стабільна підтримка суверенітету і територіальної цілісності незалежної Української держави. З боку ж України, продовжує залишатися незмінна відданість політиці «одного Китаю». На сьогоднішній день, зважаючи на усю низку змін та реформ в Українській державі, спостерігається постійне здійснення роботи між обома країнами, метою якої виступає перспектива піднесення їх на новий рівень.

Після основних взаємних державних візитів глав країн у 2011 та 2013 роках продовжують своє функціонування ряд фундаментальних договорів та документів, які стали юридичним закріпленням дружніх та партнерських відносин обох країн. Серед таких договорів традиційно виділяють: Спільну декларацію про встановлення та розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР [25], Договір про дружбу і співробітництво між Україною і КНР [26], Спільна декларація України і КНР про подальше поглиблення відносин стратегічного партнерства та Програми розвитку відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР на 2014 – 2018 рр. [27].

Торгівельно-економічні відносини між Україною та Китаєм було врегульовано шляхом підписання Угоди між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про торговельно-економічне співробітництво у 1992 р. Основною метою даного договору виступало встановлення режиму найбільшого сприяння, який визначав суму мита на товари, що експортувалися або імпортувалися обома країнами. За статистичними даними посольства України у КНР, за 9 місяців 2018 р. товарообіг склав \$6,67 млрд. та зріс на 22,5%, при цьому експорт товарів з України до Китаю склав \$1,44 млрд. та зменшився на 0,9%, імпорт китайських товарів в Україну склав \$5,23 млрд. та зріс на 29,9% [28].

Беручи до уваги усі вище вказані факти, зрозуміло, що Українська держава прогресує на шляху до самовдосконалення у дипломатичних відносинах зі Сходом. Проте для того, щоб функціонувати на могутній світовій арені із такою впливовою і потужною країною як Китайська Народна Республіка безумовно потрібно підвищувати економічний рівень нашої держави та шукати більше вигідних шляхів співпраці із країною Сходу, аби посилювати своє міжнародне становище та встановлювати статус країни розвиненої.

Республіка Польща офіційно стала першою країною у світі, яка у 1991 р. визнала незалежність та самостійність України, дипломатичні відносини із якою було встановлено з початку січня 1992 р. У травні цього ж року було підписано одним із найважливіших договорів міжнародного рівня між обома державами – Договір про добросусідство, дружні відносини і співробітництво [29].

Фундаментальними елементами спорідненості України та Польщі виявляються у тому, що національні інтереси країн-партнерів збігаються у багатьох сферах, що пояснюється їхніми довготривалим історичним та культурним зв'язком.

Починаючи з 1993 р. в українсько-польських стосунках розпочався період так званої договірно-правової бази, під час якого відбулися помітні зрушення у динаміці розвитку співпраці країн, рівень якого досяг стратегічного партнерства. Важливо зазначити те, що Республіка Польща виступає офіційним і найважливішим партнером Української держави і на міжнародному рівні. Цей взаємозв'язок полягає у питаннях реалізації нашою державою евро інтеграційних устремлінь, зокрема практичного виміру співробітництва Україна – ЄС [30].

У дипломатичних відносинах України та Польщі також проглядаються культурна та гуманітарна співпраця, яка відображається у тому, що у 2004 році в Україні було проведено Рік Польщі, а вже у 2005 р. – Рік України у Республіці Польща. Активний розвиток відносин зумовлено й освітніми зрушеннями, а саме у 2001 р. у місті Люблін було відкрито Європейський колегіум польських та українських університетів, а пізніше це проявлялося й у спільному дослідженні обох держав українсько-польських стосунків на історичному рівні.

Підсумувавши усі викладені факти, впливає висновок, що дипломатичні відносини країн-сусідів охоплюють чи не усі сфери двосторонньої співпраці. Безперечно, як і для будь-яких інших систем, періоди активізації та певного «спаду» присутні й в українсько-польських відносинах, але важливим фактором та успіхом співпраці є вміння доходити згоди та знаходити певний компроміс, у якому буде мати місце вигода для обох країн.

Висновки. Підсумовуючи увесь викладений матеріал, важливим елементом є становище, яке займає Україна як суб'єкт міжнародних відносин, а саме вигідна дипломатична та партнерська співпраця із найрізноманітнішими провідними країнами із будь-якої точки світу. Варто зазначити, що були виявлені шляхи найбільш вигідної співпраці Української держави із іншими країнами, що полягають у досягненні партнерських відносин у військово-стратегічних галузях – Угода між Урядом США та Урядом України щодо реалізації програм та проектів міжнародної технічної допомоги у військовій сфері [31]; культурній та

науковій – Угода між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про співробітництво у сфері науки та технологій [32]; економічній – Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про фінансове співробітництво [33] та соціальних сферах – Угода між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про надання Уряду України безоплатної допомоги [34], а також у питаннях, що стосуються вступу нашої країни у ряд держав європейського рівня розвитку – Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [35]. Саме завдяки плідним та тісним взаємовідносинам із країнами високого рівня розвитку, незалежна Україна продовжує збільшувати свій міжнародний потенціал на шляху формування такої зовнішньої політики, яка б повноцінно відображала і відстоювала інтереси українського суспільства та репрезентувала Українську державу як надійного партнера на міжнародному рівні.

Література:

1. Івченко, О. Г. (1997). *Україна в системі міжнародних відносин: історична ретроспектива та сучасний стан*. Київ: «РІЦ УАННП».
2. Головченко, В. І., Матвієнко, В. М. (2001). *Історія української дипломатії ХХ століття у постатях*. Київ: «Київський університет».
3. Зленко, А. М. (2003). *Дипломатія і політика України в процесі динамічних геополітичних змін*. Харків: Фоліо.
4. Макар, Ю. І. (2008). *Зовнішня політика України: наміри і реалії*. Україна – Європа – Світ, 1, 189-198.
5. Табачник, Д. В. (2004). *Історія української дипломатії в особах*. Київ: Либідь.
6. Гальчинський, А. С. (2002). *Україна на перехресті геополітичних інтересів*. Київ: Знання України.
7. Василенко, С. Д. (2003). *Європейський вибір України*. Одеса.
8. Zhongping, F., Jing, H. (2014). *China's strategic partnership diplomacy: engaging with a changing world*. ESPO Working Paper, 8, 20.
9. Zięba, R. (2002). *The "Strategic Partnership" between Poland and Ukraine*. *The Polish Foreign Affairs Digest Journal*, 3 (4), 195-226.
10. R. Burant, S. (1999). *Poland, Ukraine, and the Idea of Strategic Partnership*. *The Carl Beck Papers*, 1308, 45.
11. Kordan, B. (1996). *Canadian – Ukrainian Relations: Articulating the Canadian Interest*. *Harvard Ukrainian Studies*, 20, 125-144.
12. Pavliuk, O. (2007). *An unfulfilling partnership: Ukraine and the West, 1991-2001*. *European Security Journal*, 11, 81-101.
13. Oxford English Dictionary. <<http://www.oed.com>>.
14. Губерський, Л. В. (2004). *Українська дипломатична енциклопедія*. Київ: Знання України.

15. Грін, О. О. (2010). Словник міжнародно-правових термінів. Ужгород: ПП Данило С. І..
16. Статут організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду, 1945. (Верховна Рада України). Офіційний сайт Верховної Ради України. < https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010> (2005, вересень, 16).
17. Хартія Україна – США про стратегічне партнерство 2008. (Міністерство закордонних справ України). Офіційний сайт Верховної Ради України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_140> (2008, грудень, 19).
18. Політичні відносини між Україною та США. <<https://usa.mfa.gov.ua/ua/ukraine-us/diplomacy>> (2012).
19. Закон України про приєднання України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року (Верховна Рада України). Відомості Верховної Ради України, 47, 421.
20. Конон, Н. Є., Скребнєва, А. В. (2016). Українсько-канадські відносини: сучасний стан та перспективи розвитку. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах «Грані», 19 (2), 27-32.
21. Канада надала Україні кредит на 200 млн канадських доларів. <<https://www.unian.ua/economics/finance/991197-kanada-nadala-ukrajini-kredit-na-200-mln-kanadskih-dolariv.html>> (2014, жовтень, 01).
22. Черінько, І. П. (2009). Українсько-британські відносини: історія та сучасність. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Курас: Збірник наукових праць, 43, 313-321.
23. Мартинов, А. Ю. (2000). Українсько-німецьке співробітництво у контексті європейської інтеграції (90-ті роки XX ст.). Київ: Інститут історії України НАН України.
24. 25 років дипломатичних відносин між Німеччиною та Україною. <<https://kiew.diplo.de/ua-uk/themen/politik/artikel-25-jahre-st-kl/1263466>> (2017, січень, 17).
25. Спільна декларація України і Китайської Народної Республіки, 1994. (Верховна Рада України). Офіційний сайт Верховної Ради України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156_004> (1994, вересень, 06).
26. Закон України про ратифікацію договору про дружбу і співробітництво між Україною та Китайською Народною Республікою 2014 (Верховна Рада України). Відомості Верховної Ради України, 27, 920.
27. Політичні відносини між Україною та Китаєм. <<https://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/diplomacy>> (2012).
28. Торгівельно-економічне співробітництво між Україною та Китаєм. <<https://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/trade>> (2012).

29. Договір між Україною і Республікою Польщею про добросусідство, дружні відносини і співробітництво 1992. (Міністерство закордонних справ України). Офіційний сайт Верховної Ради України. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_172 (1992, вересень, 17).
30. Політичні відносини між Україною та Польщею. <<https://poland.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pl/diplomacy>> (2012).
31. Угода між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки щодо реалізації програм та проектів міжнародної допомоги у військовій сфері 2000. (Кабінет Міністрів України). Офіційний сайт Верховної Ради України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_047> (2000, листопад, 02).
32. Угода між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки про співробітництво у сфері науки та технологій 2009. (Кабінет Міністрів України). Офіційний сайт Верховної Ради України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_141> (2009, квітень, 15).
33. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про фінансове співробітництво (асигнування 2005 року) 2008. (Кабінет Міністрів України). Офіційний сайт Верховної Ради України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276_051> (2011, грудень, 30).
34. Угода між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про надання Уряду України безоплатної допомоги (у розмірі 80 млн. китайських юанів) 2007. (Кабінет Міністрів України). Офіційний сайт Верховної Ради України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156_080> (2007, квітень, 12).
35. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони 2014. (Кабінет Міністрів України). Офіційний сайт Верховної Ради України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011> (2015, листопад, 30).

References:

1. Ivchenko, O. H. (1997). *Ukraine v systemi mizhnarodnykh vidnosyn: istorychna retrospektyva ta suchasnyi stan* [[Ukraine in the system of international relations: historical retrospective and the modernity]. Kyiv. «RITs UANNP». [in Ukrainian].
2. Holovchenko, V. I., Matviienko, V. M. (2001). *Istoriia ukrainskoi dyplomatii XX stolittia u postatiakh* [The history of the Ukrainian diplomacy of the twentieth century in the figures]. Kyiv. «Kyivskiy universytet». [in Ukrainian].
3. Zlenko, A. M. (2003). *Dyplomatiia i polityka Ukrainy v protsesi dynamichnykh heopolitychnykh zmin* [Diplomacy and policy of Ukraine in

the process of dynamic geopolitical changes]. Kharkiv. Folio. [in Ukrainian].

4. Makar, Yu. I. (2008). Zovnishnia polityka Ukrainy: namiry i realii [Ukraine's foreign policy: intentions and realities]. Ukraina – Yevropa – Svit [Ukraine - Europe - The World], no. 1, 189-198. [in Ukrainian].

5. Tabachnyk, D. V. (2004). Istoriia ukrainskoi dyplomatii v osobakh [The history of Ukrainian diplomacy in individuals]. Kyiv. Lybid. [in Ukrainian].

6. Halchynskyi, A. S. (2002). Ukraina na perekhresti heopolitychnykh interesiv [Ukraine at the crossroads of geopolitical interests]. Kyiv. Znannia Ukrainy. [in Ukrainian].

7. Vasylenko, S. D. (2003). Yevropeyskyi vybir Ukrainy [European choice of Ukraine]. Odesa. [in Ukrainian].

8. Zhongping, F., Jing, H. (2014). China`s strategic partnership diplomacy: engaging with a changing world. ESPO Working Paper, no. 8, 20. [in English].

9. Zięba, R. (2002). The “Strategic Partnership” between Poland and Ukraine. The Polish Foreign Affairs Digest Journal, no. 3 (4), 195-226. [in English].

10. R. Burant, S. (1999). Poland, Ukraine, and the Idea of Strategic Partnership. The Carl Beck Papers, no. 1308, 45. [in English].

11. Kordan, B. (1996). Canadian – Ukrainian Relations: Articulating the Canadian Interest. Harvard Ukrainian Studies, no. 20, 125-144. [in English].

12. Pavliuk, O. (2007). An unfulfilling partnership: Ukraine and the West, 1991-2001. European Security Journal, no. 11, 81-101. [in English].

13. Oxford English Dictionary. Retrieved from <http://www.oed.com>.

14. Huberskyi, L. V. (2004). Ukrainska dyplomatychna entsyklopediia [Ukrainian Diplomatic Encyclopedia]. Kyiv. Znannia Ukrainy. [in Ukrainian].

15. Hrin, O. O. (2010). Slovnyk mizhnarodno-pravovykh terminiv [Dictionary of international legal terms]. Uzhhorod. PP Danylo S. I.. [in Ukrainian].

16. Statut orhanizatsii Ob'iednanykh Natsii i Statut Mizhnarodnoho Sudu 1945 (Verkhovna Rada Ukrainy). [Charter of the United Nations and Statute of the International Court of Justice 1945 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. Ofitsiynyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010 [in Ukrainian]. (2005, September, 16).

17. Khartiia Ukraina – SShA pro stratehichne partnerstvo 2008 (Ministerstvo zakordonnykh sprav Ukrainy) [Ukraine-US Charter on Strategic Partnership 2008 (Ministry of Foreign Affairs of Ukraine)]. Ofitsiynyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. Retrieved from

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_140 [in Ukrainian]. (2008, December, 19).

18. Politychni vidnosyny mizh Ukrainoiu ta SShA [Political relations between Ukraine and the USA]. Retrieved from <https://usa.mfa.gov.ua/ua/ukraine-us/diplomacy> [in Ukrainian]. (2012).

19. Zakon Ukrainy pro pryiednannia Ukrainy do Dohovoru pro nerozpovsiudzhennia yadernoi zbroi vid 1 lypnia 1968 roku (Verkhovna Rada Ukrainy). [Law of Ukraine on the Accession of Ukraine to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons from July 1, 1968 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [Statements of Verkhovna Rada of Ukraine], 47, 421. [in Ukrainian].

20. Konon, N. Ye., Skrebnieva, A. V. (2016). Ukrainsko-kanadski vidnosyny: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku [Ukrainian-Canadian relations: current state and development prospects]. Naukovo-teoretychnyi i hromadsko-politychnyi almanakh «Hrani» [Scientific-theoretical and socio-political almanac "Grani"], no. 19 (2), 27-32. [in Ukrainian].

21. Kanada nadala Ukraini kredyt na 200 mln kanadskykh dolariv [Canada has provided Ukraine with a loan of \$ 200 million Canadian dollars]. Retrieved from <https://www.unian.ua/economics/finance/991197-kanada-nadala-ukrajini-kredit-na-200-mln-kanadskih-dolariv.html> [in Ukrainian]. (2014, October, 01).

22. Cherinko, I. P. (2009). Ukrainsko-brytanski vidnosyny: istoriia ta suchasnist [Ukrainian-British Relations: History and Modernity]. Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kuras: Zbirnyk naukovykh prats [Scientific notes to the Institute for Political and Ethnonational Studies. I. F. Kuras: Collection of Scientific Papers], no. 43, 313-321. [in Ukrainian].

23. Martynov, A. Yu. (2000). Ukrainsko-nimetske spivrobitnytstvo u konteksti yevropeiskoi intehtratsii (90-ti roky XX st.) [Ukrainian-German Cooperation in the Context of European Integration (90s of the XX Century)]. Kyiv. Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. (in Ukrainian).

24. 25 rokiv dyplomatychnykh vidnosyn mizh Nimechchynoiu ta Ukrainoiu [25 years of diplomatic relations between Germany and Ukraine]. Retrieved from <https://kiew.diplo.de/ua-uk/themen/politik/artikel-25-jahre-st-kl/1263466> [in Ukrainian]. (2017, January, 17).

25. Spilna deklaratsiia Ukrainy i Kytaiskoi Narodnoi Respubliky 1994 (Verkhovna Rada Ukrainy). [Joint Declaration of Ukraine and the People's Republic of China 1994 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. Ofitsiynyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156_004 [in Ukrainian]. (1994, September, 06).

26. Zakon Ukrainy pro ratyfikatsiiu dohovoru pro druzhbu i spivrobitnytstvo mizh Ukrainoiu ta Kytaiskoiu Narodnoiu Respublikoiu 2014 (Verkhovna Rada Ukrainy). [Law of Ukraine on Ratification of the Treaty on Friendship

and Cooperation between Ukraine and the People's Republic of China 2014 (Verkhovna Rada of Ukraine)]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy* [Statements of Verkhovna Rada of Ukraine], 27, 920. [in Ukrainian].

27. *Politychni vidnosyny mizh Ukrainoiu ta Kytaiem* [Political relations between Ukraine and China]. Retrieved from <https://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/diplomacy> [in Ukrainian]. (2012).

28. *Torhivelno-ekonomichne spivrobitnytstvo mizh Ukrainoiu ta Kytaiem* [Trade and Economic Cooperation between Ukraine and China]. Retrieved from <https://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/trade> [in Ukrainian]. (2012).

29. *Dohovir mizh Ukrainoiu i Respublikoiu Polshcheiu pro dobrosusidstvo, druzhni vidnosyny i spivrobitnytstvo 1992* (Ministerstvo zakordonnykh sprav Ukrainy). [Treaty between Ukraine and the Republic of Poland on good-neighborliness, friendly relations and cooperation 1992 (Ministry of Foreign Affairs of Ukraine)]. *Ofitsiinyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy* [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_172 [in Ukrainian]. (1992, September, 17).

30. *Politychni vidnosyny mizh Ukrainoiu ta Polshcheiu* [Political relations between Ukraine and Poland]. Retrieved from <https://poland.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pl/diplomacy> [in Ukrainian]. (2012).

31. *Uhoda mizh Uriadom Ukrainy ta Uriadom Spoluchenykh Shtativ Ameryky shchodo realizatsii prohram ta proektiv mizhnarodnoi dopomohy u viiskovii sferi 2000* (Kabinet Ministriv Ukrainy). [Agreement between the Government of Ukraine and the Government of the United States of America on the implementation of international assistance programs and projects in the military sphere 2000 (Cabinet of Ministers of Ukraine)]. *Ofitsiinyi sait Verovnoi Rady Ukrainy* [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_047 [in Ukrainian]. (2000, November, 02).

32. *Uhoda mizh Uriadom Ukrainy ta Uriadom Spoluchenykh Shtativ Ameryky pro spivrobitnytstvo u sferi nauky ta tekhnolohii 2009* (Kabinet Ministriv Ukrainy). [Agreement between the Government of Ukraine and the Government of the United States of America on Cooperation in Science and Technology 2009. (Cabinet of Ministers of Ukraine)]. *Ofitsiinyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy* [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_141 [in Ukrainian]. (2000, April, 15).

33. *Uhoda mizh Kabinetom Ministriv Ukrainy ta Uriadom Federatyvnoi Respubliky Nimechchyna pro finansove spivrobitnytstvo (asyhnuvannia 2005 roku) 2008* (Kabinet Ministriv Ukrainy). [Agreement between the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Government of the Federal Republic of Germany on financial cooperation (appropriation 2005) 2008 (Cabinet of Ministers of Ukraine)]. *Ofitsiinyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy*

[The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276_051 (2011, December, 30).

34. *Uhoda mizh Uriadom Ukrainy ta Uriadom Kytaiskoi Narodnoi Respubliky pro nadannia Uriadu Ukrainy bezoplatnoi dopomohy (u rozmiri 80 mln. kytaiskyykh yuaniv) 2007 (Kabinet Ministriv Ukrainy). [Agreement between the Government of Ukraine and the Government of the People's Republic of China on the provision of free aid to the Government of Ukraine (in the amount of 80 million Chinese Yuan) 2007 (Cabinet of Ministers of Ukraine)]. Ofitsiinyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156_080 (2007, April, 12).*

35. *Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony 2014 (Kabinet Ministriv Ukrainy). [The Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand, 2014 (Cabinet of Ministers of Ukraine)]. Ofitsiinyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy [The official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (2015, November, 30).*